

a poslední sbírka obsahuje texty, které se převážně zpytvly. Jak je proto můžeme označit?

Druhá ukázka obsahuje motivy tzv. **mystické erotiky**. S téměř shodným termínem jsme se již setkali u jedné z vrcholných středověkých legend s podobným laděním textu. Která to byla? O jaký literárněvědný termín se v souvislosti s ní jednalo? Všimněte si odlišnosti v obou těchto sousovcích užíváních pro středověkou a barokní literaturu. (Uvědomte si, na čem je v každém z nich důraz.) Uvedte dále, který z textů (barokní nebo středověký) obsahuje jednodušší symboliku.

Na základě třetí ukázky dokažte typický znak Michnovy poezie – zživoňování duchovních postav. Jak toho autor dosahuje? (Povšimněte si zvýrazněného tisku.)

Čtvrtá ukázka je z básně, ve které promlouvá Maria. Vysvětlete polotučně vyššně verše. (Vzpomeneš si, co symbolizuje bílá barva.)

I pro párou ukázku je typické podřízení prvků světských prvkům duchovním, současně se však setkáváme s výraznějším zájmem o přírodu, než tomu bylo v poezii středověké a renesanční. Obě tvrzení doložte na textu.

Jak je třeba v šesti ukázce Kristova smrti? Pro oficiální barokní duchovní lyriku jsou typické příkré kontrasty a naturalistické motivy. Vyskytnuť se i zde?

Monografi o Michnovi napsala Zdeňka Tichá (1976), před ní připravil jeho dílo k vydání Antonín Škarva. Naposledy vyšlo ve Škarvové knize Básnické dílo (1985).

Friedrich Bridel

(1619–1680)

ŽIVOT SVATÉHO IVANA

(Tisk z r. 1658)

Chorvaatský kralevic Ivan se rozhodl sláti poustevníkem.

V ukázce se loučí s životem u dvora a světským životem vůbec.

(...)
Měj se dobře, světe,
an v tobě nikdá dobře není;
měj se dobře,
jen jesti v tobě samé hoře,
daremní tvá naděje,
darmo lákáš,
darmo vábíš,
darmo jest na třínu se spoléhati;
sláva tráva;
vadne, chřídane;
všecko věšř
jako v pověšř;
trňny i koruny
padají, klesají;
pršř, sršř
růže, kůže,
mineme, hyneme!

Barokní kontrast je variací základní antitezé (protikladu) Boha a člověka, života duchovního a světského. Který pól tohoto protikladu je v ukázce zobrazen? Pojichu si ukázku přečtete a povšimněte si zejména interpunkce. Dokažte dále, že hudebnost patří k základním znakům barokní duchovní lyriky.

JESLIČKY

(Tisk z r. 1658)

(...)
Když slunce po obloze
v roce semotam probíhá
jako v ohnivém voze,
bývá čtvernásobní kniha,

ložižo každoročně
čtveré byvají proměny,
každá čtvrtka posloupně
děl se vlastním jmény.

Jinou se barvou jaro,
a to rozličnou, maluje,
léto má jiné péro,
jináče se vypisuje.

Podzimnek jest sebrání
vesměs z rozličných autorů,
brozňův, jabiek sbírání,
nesou dolu i nahoru.

divného – ve významu podivuhodného
tremulant – třaslavý tón varhan

Pro barokní poetiku vyšššho stylu je také typický příměř (přirovnání) a jeho rozvádění.

Kde je v ukázce realizován?

Vyjďďte z charakteru duchovní poezie a vysvětlete verš, ve kterém jsou slova přívěšňá kurzívou.

Povšimněte si dále posledních dvou strof a charakterizujte zde zdroj autorovy obratnosti. (Zopakujte si, jak tomu bylo s prolínáním dvou druhů umění u Michny.) Doplněte na základě poslední strofy, který hlas je označován dobovým termínem dišskant.

Zima třeskutá tlačí,
tiskne růže v své vichřici,
až množí zimou pláčř,
když sobě třou metelici.

To čtveré rozvrženř,
ta čtvernásobní proměna
jest lekcř nebo čtenř
autora divného jiněna.

(...)
Zima třesoucí basu
s tremulantom intonuje,
jaro líběho hlasu
vysoko si prozpěvuje.

Léto pak dišskant zpřívá,
na nejvyšř si vystupuje,
podzimnek tenor mřívá,
prostředně si vykřikuje.

CO BŮH? ČLOVĚK?

(Tisk z r. 1658)

(...)

Tys propasiti dno, svršek,
já nejmenší krůpějíčka,
ty jsi slunce okršlek,
já jeho malá jiskřička,
ty jsi květu samý květ,
já jsem jen pejíř poleďní,
rosy's rosa, nový's svět,
já pak bublinka večerní.

Já mlha, mraz, kruh ledu,
tys radosti neskončenost,
náchylný k bídám, k pádu,
tys pak pevná trvánilivost.
Já jsem kroužek bolesti,
ty jsi stalostatá pevnost,
já jsem kolo žalosti,
ty jsi neskončená radost.

okršlek – obvod

Toto vrcholné a nejsložitější dílo duchovní (metafyzické) lyriky vyššho stylu (celek obsahuje 70 strof) je vystavěno na kontrastu pro baroko typickém. (Zopakujte si, o jaký kontrast jde.) *Vysvětlete jednu z metafor textu, která je variací tohoto protikladu.*

Zaměřte se na poslední strofu ukázky (nejprve na závěry jejich prvních veršů) a určete, které prostředky se podílejí na barokní dynamičnosti. (Zde je současně vytvořena graduační dominanta textu.) Zamyslete se nyní nad tím, zda v této strofě nenajdete novou myšlenku. (Nejsou zde protiklady postaveny do nového vztahu? Do jakého?)

U kterého autora světové literatury jsme se už setkali s ukázkou metafyzické poezie?

Retorická otázka – svým významem oznamovací věta, která dodává – zvláště v barokní literatuře – sdělení na dramatickosti a naléhavosti.

Poslední monografii o Bridelovi se zaměřením na autorovo básnické dílo připravil k vydání Milan Kopecký (1994). Kniha obsahuje všechny tři nejvýraznější Bridelovy texty (z těch jsme vybrali ukázky) a dalších osm jeho veršovaných skladeb.

Felix Kadlinský

(1613–1675)

ZDOROSLAVÍČEK

(Tisk z r. 1665)

(1) Píseň milostná nevěsty Ježíšové v podletě

(...)

Kvitičko již se rozvíjí
a polhoučku rozkvětá,
již ostří vítr pomjgí,
již jest po zimě věta.
Již hojnější potůčkové
od hor se dolu zpouští,
již usydí pramínkové
dokonce se rozpouští.
Již se pozorní lesové,
od zimy obnaženi,
oblkají v šaty nové,
nádherné přistrojeni.

(2) Opět jiné pastýřské jednání, kdež předoznámení pastýři při svém ovčím stádu Boha vychvalují a svou lásku k Bohu vyjevují. (Touž notu.)

(...)

Častokrát času letního,
když se země zapoří,
mohou se rodu ranního
rosné perly viděti,
an je v travách zavěšené
slunce bleskem proráží,
mnohou barvou ozdobené
od rozlícené tvář.

K tomu tak znamenitému
divadlu Davon spíchá,
Mavona též nuř k tomu,
až pospíchaje vzdychá,
řka: „Čas jest, milé ovčičky,
čas jest, na pastvu jděte,
neb zraňa rosou travičky
pokropené najdete.“

Kvitičko giž Be rozvíjí,

A polehku rozkwětá,
Giž obřý Wjir pomjgi,
Giž geBt po Zymě weta.
Giž hogněgBý Potůčkové
Od Hor Be dolu zpauBni,
Giž wbydji Pranyńkové
Do konce Be rozpauBni.

Dyána, lesní bohyně,
zas nabyvá své krásy,
již i její přitelkyně
dryades mění vlasy.

(...)

Mavon:

„O Davone, tovaryši můj,
pišálku s šalamaj
na tom trávníčku naštymůj,
nechť ovce poslouchají,
dnes ať zní naše muzika,
jak může nejpěkněji,
neb i tak dobytek zvyká
při nás zůstat raděj.“

Davon:

„O Mavone, z toho srdce
spravní rád tu pišálu,
i šalamaj vezmu z Mlee,
a štymovat pomálu:
bychme oba tím liběj
mohli chválu začítí,
Svotritele nejslawněji
svou muzikou počtí.“

Rozličná trápení na nás vymysleli,
skrze něž peníze na nás vymučili,
vodu nám do oust lit opovážili se,
to tmeň do smrti, říkat nestydě se:
Posveť se!"

(...)

Text (jeho název lze přeložit jako venkovské naříkání) patří k tzv. selským ořenašům, jejichž poslední verše postupně skládaly modlitby. Jaká historická situace zde našla svůj odraz?

Ve kterém dle světové literatury jsme se setkali se stejným tématem?
Újhné znenč Lamentatitia je vydáno např. v knize Zdenky Tiché Verše bolesti, posměchu i vzdom (1958). Tato publikace obsahuje i další reakce lidového prostředí na události 17. a 18. století.

Adam Michna z Otradovic

(Asi 1600–1670)

ČESKÁ MARIÁNSKÁ MUZIKA

(Tisk z r. 1647)

(1) (...)

Nyneý rozkošné Děťátko Synu Boží,
Nyney Nyney Nemluvátko Swěta Zboží.

(2) Svaté lásky labyrint

(...)

Zdaliž mezi fialou
skryváš tvář svou přemilou?

Má lásko, ó Kriste můj,
má lásko, ó Kriste můj!

Fialo, ach fialo!
vydejí ho, ó fialo!

Má lásko, ó Kriste můj,
má lásko, ó Kriste můj!

(3) Panenské narození

Přešastný den narození
blahoslavené Panny,

radujme se bez prodlení,
pošla Maria z Anny.

(...)

Vítej to lilium bílé
aneb bílou růžičku

chovej, miluj roztomile
tuto svou Mařencičku.

(...)

LOUTNA ČESKÁ

(Tisk snad z r. 1653)

(4) Panenská láska

(...)

Nikoli se zavozuje,
jenž mně se oddává,

skutek moudrý provozuje,
jenž mne sobě vzdává!

Ó, vy šlechtelní mládenci,
hledatelé kvítí,

já, panna, k vašemu věnci
chci přistupu můj.

Já jsem ta běloučká růže,
kerou každý trhat může.

(...)

SVATOROČNÍ MUZIKA

(Tisk z r. 1661)

(5) Píseň času májového

(...)

Travička vzechází,
zima uchází,

škvíránek se pozdvhuje,
slaviček spívá.

slunýčko sřívá,
věceek se svět obnovuje.

(...)

Nebešit ptáci,
anděšit žáci

tam velmi pěkně spívají.
Nikdy slaviček,
ani stehliček

tak zde lbezne vrzají.
(...)

Veliké zboží

toto podnoží
zem člověku ukazuje,
ale pěkněji,

mnohém krásněji
Báh svou zahradu maluje,

(...)

(6) Poslední rozloučení syna božho s svou nejmilejší matkou

(...)

Hle, poslední pohlezení,
má matičko,

mé jasky budiž znamení,
holubičko!

Zvedni dřív, než z světa sejdu,
tvé očičko,

což k tomu di, když odejdu,
tvé srdýčko?

(...)

Měj se dobře, má jedinká
kráso světa,
poslední býje hodinka,
již jest veta.

Po smrti s lebou se sledám
v mé jasnosti,
beze mne zůstati nedám
v mé radosti.

(...)

dokazuje

Adama Michnu z Otradovic si možná vybavíte jako tvůrce jedné z nejznámějších vánočních písní. Jak začíná? Poslední dva verše její první strofy jsme zapsali původním pravopisem jako ukázkou (1).

Autor napsal tři soubory duchovní lyriky. Zapište si jejich názvy. Časově první